

Ewaluacja pracy nauczyciela i wspomaganie jego rozwoju w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej

Maciej M Sysło, Anna Beata Kwiatkowska
WMiI, UMK, Toruń

{syslo},{aba}@mat.umk.pl; <http://mmsyslo.pl>

Jest to propozycja ewaluacji pracy nauczycieli, odnoszącej się do posługiwania się w pracy edukacyjnej technologią informacyjno-komunikacyjną (dalej w skrócie **technologią**). Może być przydatna przy tworzeniu systemu oceny i certyfikacji nauczycieli. Jest jednocześnie formą wsparcia rozwoju nauczycieli w zakresie nowoczesnych technologii kształcenia. Przedstawiona idea ewaluacji pracy nauczycieli może być zastosowana niemal do każdego zakresu umiejętności, do każdego przedmiotu.

Szkolenia nauczycieli w zakresie posługiwania się technologią (wtedy były to tylko komputery) rozpoczęły się na masową skalę w połowie lat 90. XX wieku. Od tego czasu nauczyciele zgromadzili wiele różnych zaświadczeń, świadectw, dyplomów z różnego typu szkoleń i studiów podyplomowych, jak i certyfikatów (np. ECDL). A czy te szkolenia przełożyły się na zmiany w klasie, pod tablicą, w pracy z uczniami? Nikt tego nie bada i można mieć wątpliwości, czy wiele się zmieniło.

Na przestrzeni tych prawie dwudziestu lat, szkoły przeżywały kilka reform, a technologia dostarcza stale nowych rozwiązań, które są wdrażane w szkołach, jednak nie są badane efekty i korzyści płynące z tych zmian powodowanych technologią, przede wszystkim w odniesieniu do głównych beneficjentów, czyli uczniów? Jediną miarą pozostają testy i egzaminy maturalne, które w bardzo niewielki stopniu sprawdzają kompetencje w zakresie korzystania z technologii.

Chcąc pomóc nauczycielom, na przełomie XX/XXI wieków opracowano Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki (M.M. Sysło, 2003). Określały one, co nauczyciel powinien wiedzieć i umieć robić w zakresie wykorzystania technologii w edukacji i jedynie zakładano, że to przygotowanie przekłada się na zmiany w klasie. Było to jednak zbyt optymistycznym oczekiwaniem – nauczyciele nadal rzadko wykorzystują swoje przygotowanie w zakresie technologii w pracy z uczniami, jak i w pracy samych uczniów.

W połowie pierwszej dekady XXI wieku zrodziła się idea nowych standardów przygotowania nauczycieli (wszystkich) w zakresie korzystania z technologii informacyjnej i komunikacyjnej¹. Najlepiej te nowe standardy określają nazwy pięciu działań, w których zostały zgrupowane. Nauczyciel:

1. Inspiruje i angażuje uczniów do kształcenia się i kreatywności.
2. Promuje i kształtuje u uczniów postawę obywatelską i odpowiedzialność w świecie mediów cyfrowych.
3. Stosuje i rozwija swoje metody kształcenia i oceniania z użyciem technologii.
4. Pracuje i uczy w środowisku technologii.
5. Angażuje się w profesjonalny rozwój.

Rola standardów jest wieloraka, ale przy tak sformułowanych standardach pojawia się pytanie, jak np. dyrektor ma ocenić, czy spełnia je nauczyciel. Ponieważ standardy odnoszą się bezpośrednio do pracy nauczyciela z uczniem, miejscem ewaluacji nauczycieli powinna być klasa w trakcie zajęć z uczniami, jak i praca samych uczniów.

Zaproponowano więc sposób oceny wykorzystania przez nauczycieli technologii do celów edukacyjnych w pracy z uczniami i pracy uczniów. Ze względu na szeroki zakres umiejętności związanych z edukacyjnym wykorzystaniem technologii, wyróżnia się dwa poziomy ewaluacji pracy nauczycieli, poziom podstawowy i rozszerzony.

Na **poziomie podstawowym** nauczyciel potwierdza, że **celowo i efektywnie stosuje technologię informacyjną i komunikacyjną** do unowocześnienia swojego warsztatu pracy edukacyjnej i zwiększenia osiągnięć uczniów, **dba również o swój dalszy rozwój** w tym zakresie. W tym celu:

¹ Stare i nowe standardy można znaleźć na stronie <http://mmsyslo.pl/Edukacja/Dokumenty>.

1. przedstawia co najmniej **trzy**² **scenariusze** lekcji wspomaganych technologią z uzasadnieniem, w jaki sposób zastosowanie technologii przyczynia się do podniesienia poziomu realizacji zajęć oraz zwiększenia osiągnięć uczniów;
2. **przeprowadza lekcje** w oparciu o te scenariusze i dokumentuje: przebieg lekcji w sposób umożliwiający weryfikację celowości zastosowania technologii, aktywności nauczyciela i działania uczniów. Dokumentacja dotycząca przeprowadzonej lekcji powinna zawierać:
 - a. arkusz obserwacji lekcji dyrektora szkoły i ankietę dyrektora szkoły oraz ankiety przy najmniej dwóch obserwujących nauczycieli, przy czym jeden z obserwujących nauczycieli musi pochodzić z innej szkoły, niż nauczyciel obserwowany;
 - b. materiały elektroniczne do lekcji lub ewentualnie adres miejsca w sieci, gdzie znajdują się materiały związane z lekcją, stanowiące dodatkowe potwierdzenie jej przeprowadzenia;
 - c. ankiety wypełnione przez uczniów;
 - d. własną refleksję na temat zastosowania technologii na lekcjach wraz z podsumowaniem ankiet wypełnianych przez uczniów oraz ankiet wypełnianych przez dyrektora szkoły i obserwujących nauczycieli.
3. w okresie ewaluacji, bierze udział w co najmniej jednej formie doskonalenia metod posługiwania się technologią w pracy dydaktycznej – potwierdza to odpowiednim zaświadczeniem, dyplomem lub innym dokumentem;

Nauczyciel ubiegający się o ewaluację swojej pracy na poziomie podstawowym może otrzymać **wsparcie** ze strony nauczyciela, który poddaje się ewaluacji na poziomie rozszerzonym lub od moderatora, (osoby wspomagającej proces ewaluacji), w zakresie przygotowania metodycznego i wyboru materiałów potwierdzających spełnienie wymagań oraz udokumentowania tych wymagań.

Na **poziomie rozszerzonym** nauczyciel spełnia wymagania dla poziomu podstawowego, a ponadto **dzieli się swoją wiedzą i umiejętnościami** z innymi nauczycielami w zakresie stosowania technologii w procesie dydaktycznym i **wykazuje się kreatywnością w pracy dydaktycznej** oraz inicjatywą w środowisku pedagogicznym. Dla potwierdzenia spełnienia wymagań na poziomie rozszerzonym, nauczyciel :

1. Opracowuje przynajmniej **trzy scenariusze** zajęć (każde po 45 min), po jednym z trzech wybranych z poniższych kategorii:
 - a. scenariusz zajęć poprowadzonych metodą projektu, na przykład metodą webquest;
 - b. scenariusz zajęć prowadzonych w grupach – współpraca uczniów, to dowód na ich angażowanie się, jak w metodzie projektów;
 - c. scenariusz zajęć z istotnym wykorzystaniem platformy edukacyjnej, w szczególności do zajęć częściowo prowadzonych zdalnie;
 - d. inne nowatorskie metody prowadzenia zajęć (np. odwrócona klasa) lub inne działania, np. scenariusze kół zainteresowań technologią (robotyką), prace uczniów na rzecz wdrażania technologii w szkole itp.
2. **Przeprowadza lekcje otwarte** w oparciu o te scenariusze i dokumentuje ich przebieg w sposób umożliwiający weryfikację nowatorstwa rozwiązań. Dokumentacja dotycząca przeprowadzonej lekcji powinna zawierać:
 - a. arkusz obserwacji lekcji dyrektora szkoły i ankietę dyrektora szkoły oraz ankiety przy najmniej dwóch obserwujących nauczycieli; przy czym jeden z obserwujących nauczycieli musi pochodzić z innej szkoły, niż nauczyciel obserwowany;
 - b. materiały elektroniczne do lekcji lub ewentualnie adres miejsca w sieci, gdzie znajdują się materiały związane z lekcją, stanowiące dodatkowe potwierdzenie jej przeprowadzenia;
 - c. ankiety wypełnione przez uczniów;
 - d. własną refleksję na temat zastosowania technologii na lekcjach wraz z podsumowaniem ankiet wypełnianych przez uczniów oraz ankiet wypełnianych przez dyrektora szkoły i obserwujących nauczycieli.
3. **Podejmuje się opieki** nad co najmniej dwoma nauczycielami w okresie ich ewaluacji na poziomie podstawowym i jego podopieczni uzyskują pozytywną ocenę.
4. Dokumentuje jedną z form **dotychczasowych aktywności podejmowanych w okresie ewaluacji** z zakresu dzielenia się w szkole i poza szkołą wiedzą i doświadczeniem zawodowym w zakre-

² Występujące w tej propozycji liczby, np. scenariuszy czy podopiecznych nauczycieli, są tylko orientacyjne.

się stosowania technologii, np. prowadzi działania w ramach wewnątrzszkolnego systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli na rzecz wdrażania technologii w szkole; prowadzi warsztaty dla nauczycieli, organizuje konkursy, bierze aktywny udział w konferencjach poświęconych technologii w edukacji występując z referatami, publikacje swoje materiały i artykuły itp.

W procesie ewaluacji nauczycieli pomocny może być **moderator**, który jest specjalistą w dziedzinie kształcenia nauczycieli i ewaluacji nauczycieli. Posiada on wiedzę i umiejętności przynajmniej na poziomie rozszerzonym. Rola i zadania moderatora:

1. Moderator jest **opiekunem i doradcą** nauczycieli w procesie ewaluacji na poziomie podstawowym i rozszerzonym.
2. Sprawdza merytoryczną i formalną poprawność przedkładanych materiałów i dokumentów.
3. Na podstawie przedstawionych przez nauczyciela materiałów i dokumentów proponuje ocenę nauczyciela. Jeśli któreś z wymagań nie jest spełnione przez nauczyciela, rolą moderatora przy ocenie materiałów jest **wskazanie nauczycielowi błędów i niedociągnięć oraz doradzenie mu**, w jaki sposób można je naprawić.

W okresie trwania **pilotażu**, moderator może być powoływany z grona uznanych dla edukacji osób.

Kryteria oceny wykorzystania technologii przez nauczycieli, zwłaszcza dla poziomu rozszerzonego, mogą stanowić wskazówki, w jakim zakresie i w jakim kierunku powinien iść rozwój kompetencji nauczycieli, mogą również przekładać się na programy szkoleń nauczycieli.

Już po opracowaniu przedstawionej propozycji ewaluacji, zapoznano się z wynikami badań przeprowadzonych przez Fundację Gatesów na znacznej liczbie szkół, uczniów i nauczycieli w USA. Na ich podstawie zaproponowano niemal identyczny jak powyżej sposób ewaluacji pracy nauczycieli, nie tylko w zakresie stosowania technologii – nauczyciela oceniają inni nauczyciele, także z innych szkół, oraz uczniowie.

Przedstawiona koncepcja ewaluacji nauczycieli jest wynikiem prac zespołu: Anna Beta Kwiatkowska, Zdzisław Nowakowski i Maciej M. Sysło. Wyniki tych prac były konsultowane w szerszym gronie członków PTI, podczas prac nad Programem e-nauczyciel. Opracowano ponadto m.in. szablony scenariuszy lekcji i arkuszy obserwacji, ankiety uczniów oraz wskazówki dla nauczycieli dotyczące kolejnych etapów ewaluacji ich pracy.